

Biała_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	czarnkowsko-trzcianecki	
Gmina	Wieleń	WIE
Miejscowość	Biała	WIE_BIA

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	6 lipca 2013 r.	Miejsce wykonania	brak danych
Czas trwania	00:46:53	Forma i wielkość	plik wav, 42,9 MB
Przeprowadzający	MJ	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
040_WIE_BIA	K	brak danych	sołtyska wsi	

Informacje etnograficzne	
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	„Biała od ryb. Od jeziora Białe i od ryb białych. Biała ryba tu była kiedyś, kiedyś tam, w którymś tam roku. W ogóle to Biała jest starą osadą. Jedną z najstarszych w Puszczy Noteckiej.”
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstw)	„Nie, nie, my tak nie mamy. Mamy ewentualnie Piaski , tam dalej przy drodze, gdzie ja tam mieszkam. Tak równolegle do tej drogi. Myśmy się tak śmiali nieraz, że trzeba by było nazwać. Tam ulica by była Nowa, tam by była Barowa, bo dwa bary kiedyś. Tu Kościelna, a nasza Piaskowa, bo tam są piaski. Myśmy z tego żartowali.”
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	„A nazwa jest od... [<i>Bielic</i> .] Ryb białych. Bo to jezioro Białe i ryby Białe.”
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	„Nie, raczej nie. Ten głąz nie ma takiej nazwy. Drzew też nie mamy specjalnie.”
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	„Na Mężyk mówiliśmy Klukle . Nie wiem, czemu tak akurat.”
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	„Biała, że Bielany .”
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	„Wieś około 200 mieszkańców. [Domków letniskowych?] Koło 500. Dużo w lasach.” „Musiałabym zobaczyć w książce. Książkę napisał już nieżyjący ksiądz kanonik Klemczak. Tu jest historia Białej. <i>Jeszcze spotkałam na cmentarzu przewodniczącą KGW i mówiła, że wszyscy tęsknią tu za tym księdzem.</i> ”

„Sprowadzimy go tutaj. Sprowadzimy go na 100%. Nie odpuścimy, ja nie odpuszczę tu. Gdzieś powinno być napisane od którego roku ta wieś, ale...”

On tu długo był?

„30 lat.”

Mam tutaj 1258 r. napisane, że pierwsza wzmianka.

„A nazwa jest od... [*Bielic.*] Ryb białych. Bo to jezioro Białe i ryby Białe.”

I jeszcze te ryby są?

„Są, spotkają czasem.”

Tak widzę, że w tej książeczce wszystko jest. A skąd on to wziął?

„Od mieszkańców. 30 lat to zbierał.”

To szkoła tu gdzie była?

„Tu, jak jest ten wysoki budynek z czerwoną dachówką, to tam.”

Bo tutaj były tereny polskie...

„Tak, nie było Niemców. Niemieckie były za Notecią. Gdzieś tam, za Roskiem.”

Sprawa w sądzie o księdza?

„No bo my chcemy go ekshumować, bo nam go zabrali. Kruszewo nam go zabrało, dlatego chcemy go ekshumować. Zmarł w lutym. Zmarł i go pochowali w Kruszewie, tam, gdzie nie chciał być. Był tam gdzieś kiedyś proboszczem, ale jego wolą, bo w Białej. No i teraz walczymy o niego. Trochę z kuria, trochę z połową rodziny. połowa rodziny jest z nami, połowa przeciwko. Nie odpuścimy. Obiecałam mu to. On chciał. Napisał swoją wolę w grudniu, którą ktoś zniszczył. No ktoś z księży, bo albo ten ksiądz, który go tam zabrał, albo dyrektor w Antoninku tego domu emeryta, bo on tam się znalazł. No i zabrali nam go. Ukradli. Księża się zwracali do mnie na pogrzebie 22 lutego: *No i co? Ukradli nam księdza.* Wszyscy wiedzieli, że on chciał być tu pochowany, nikt słowem nie pisnął. [...] Ksiądz był tu zameldowany, my się nim opiekowaliśmy, bo wiadomo, jak on miał 95 lat, to... [...] Tutaj w 77 był ojciec święty. Był w 77 raz, to było na rok przed wyborem. I był potem jeszcze w sierpniu. Właśnie tam, nad jeziorem po drugiej stronie. Tam jest właśnie kapliczka upamiętniająca. Spotkał właśnie naszego księdza kanonika. Nie wiedział, że to jest ksiądz, a z kolei on nie wiedział, że to jest przyszły papież, Karol Wojtyła. Płynąc kajakiem, powiedział: *Dzień dobry, panu.* A ksiądz książkę czytał. Bo miał tam domek letniskowy. No i pozdrowił go, a ten mu odpowiedział: *Dzień dobry, panu.* I jak dopiero pojechał do kurii, to się tam go pytali: *A nie spotkałeś kardynała Wojtyły?* A, później się

		<p>domyślał, że to on. Tam był ubrany w koszulę w kratkę, to... Tak, po cywilnemu.”</p> <p>„To ostatnią tę drogę załatwił. To był człowiek nie do zdarcia. W wieku 90 lat jeździł jeszcze do szkoły do Czarnkowa, dzieci do niego lgnęły.”</p> <p>[Wspomina pożar lasów w 1992 r.; nie straszło, nie mówiło się o czarownicach – przyp. bad.]</p>
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	<p>„Czasami to robiliśmy zabawę andrzejkową na Sali tutaj, wiejskiej. Ale nie zawsze. Teraz ostatnio nie było.”</p> <p><i>A wtedy jakieś wróżby czy coś?</i></p> <p>„No, nie, raczej nie. Tylko taka, że zabawa.”</p> <p><i>A Katarzynki?</i></p> <p>„Nie.”</p>
2.	św. Marcina/11 listopada	<p>„Też nie.”</p> <p><i>A w domu się piecze rogale?</i></p> <p>„No, to tak. Tradycyjne takie, z makiem. Kupuje się z makiem, a w domu to się z marmoladą robi. Ja wolę te tradycyjne z marmoladą.”</p>
3.	Adwent	„No nie. Nie wiem. No, roraty to za tamtego księdza kiedyś były, teraz nie. W Rosku są, a u nas w tej filii to nie.”
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	„To raczej też nie. To dzieciaki tylko tak indywidualnie. Dzieciaczkom się da. Kiedyś to się wcale tego nie obchodziło.”
5.	Wigilia	<p>„Gwiazdor jest na Wigilię. Siana to raczej nie kładę, ale ileś tam potraw tradycyjnych jest, talerz jest, co tam jeszcze?</p> <p>Oplątkiem się dzieli i życzenia. Niektórzy mają wino, bo tam lubią popić. Nowy zwyczaj, nie? [Choinka?] To zależy, ostatnio miałam sztuczną, ale poprzednie lata miałam żywą. Nie, kiedyś się w dzień Wigilii ubierało, ale teraz mam za wiele pracy, to dzień przed. A stoi do Trzech Króli. Tzn. powiem tak: jak stoi żywa, to do TK, a jak sztuczna, to jeszcze dłużej stoi [śmiech – przyp. bad.]. Zazwyczaj u nas do kolędy. [...] Po kolacji na pasterkę. Tutaj jest o 22.00. o 24:00 jest w Rosku, w parafialnym. I to bardzo dużo ludzi jest tu.”</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	„No, ale obiadu to się nie gotuje. Tyle się naszykuje na tą...”
7.	Sylwester/Nowy	„No, wozy wyciągali. Chłopy furtki jeszcze wystawiają. Gdzieś

	Rok	tam wynoszą je na pole. [Palenie słomy?] Nie. [Wróżby sylwestrowe?] Też nie.”
8.	Trzech Króli	Brak informacji.
9.	Kolędnicy	„Tak, chodzą jeszcze. Za króli się przebierają. Grupką, zwykle w TK.”
10.	MB Gromnicznej	„Msza w kościele i nic więcej.” [Burza?] „Moja mama zapalała. Tzn. przygotowuję sobie czasami, bo prąd wyłączą pyk! No i okna muszą być pozamykane. Mama to tego. A ostatnio przez telefon rozmawiała.”
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	„My organizujemy. Dzień Babci i tam przy tym jakaś zabawa karnawałowa. Ja to organizuję z Radą Sołecką. Powiedzmy, że z Radą Sołecką. Tak jak noc świętojańska.” <i>Na ostatki?</i> „Też zabawy. [...] Tłusty czwartek to robimy mięso na obiad, bo tłuste ma być. Pączki są. Raczej pączki dominują.”
12.	Topienie Marzanny	„Dzieci idą ze szkoły i topią.”
13.	Środa Popielcowa	„Post. Kiedyś to worki wieszali z popiołem. Trzeba było uważać, żeby nie mieć z tyłu. To już tak z 10 lat temu przestali. Odkąd się wczasowicze w Białej pojawili, a to ze 30 lat temu. Z dzieciństwa to raczej pamiętam.”
14.	Śródpoście	„Nie. Nie przypominam sobie.”
15.	Niedziela Palmowa	„No, idziemy z palmami do kościoła i kościół ubieramy w palmy. Ale zwykle palmy, nie te jakieś tamte wystrojone takie kupione, tylko mamy zwykle palmy.” <i>Samemu w domu robi?</i> „Tak. Ja sobie kupuje zawsze i w domu dorabiam. A tak to zwykle proso.” <i>A co się później robi?</i> „Ja przynoszę do domu, czasem tacie na grobie zostawiam, a czasem w domu. I ona leży i leży. Czasem jeszcze do święconki, do koszyczka kładę.”
16.	Triduum Paschalne	„Nie, tylko na mszę.” <i>Zwyczaj Za Boże Rany?</i> „Nie. Grób robimy już na czwartek no i idziemy do kościoła czwartek, piątek, sobota. To teraz już msza rezurekcyjna nie będzie w Białej tylko w Rosku. Bo kiedyś była w Białej.”

17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>„Święci się w kościele. [Do koszyczka?] Wszystko. Jaja, chleb, wędliny, dzieciom jakieś owoce. Baranek z masła, oczywiście.”</p> <p><i>Później z koszyczka na śniadanie?</i></p> <p>„Tak, na podział na wszystkich domowników. Wszystko się kroi i dzieli. I tamtą szynkę, jajko, baranek.”</p> <p><i>Składa się życzenia?</i></p> <p>„No, powiedzmy, że jest coś takiego. Powiedzmy, że jajkiem.”</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>„No, lali się bardzo. Ja tu zawsze sklep otwierałam. Tu było 6 dziewczyn, to chłopaki lali. A matka pozwalała, to złapali i je do rowu. A teraz już mniej. Kiedyś więcej, brat chodził to za to, że polał, dostał jajka. Mendel, 12, jak to się mówi.”</p>
19.	Zielone Świątki	<p>„Nie specjalnie, ale kiedyś to się trawę znad jeziora się zbierało i w okna wstawiało.”</p>
20.	Boże Ciało	<p>„A nazwa jest od... [<i>Bielic.</i>] Ryb białych. Bo to jezioro Białe i ryby Białe.”</p> <p><i>W BC jest czy w oktawę?</i></p> <p>„W BC. Zawsze 4 ołtarze. Jeden rok w tę stronę, jeden rok w tę stronę procesja. Bo żeśmy się zbuntowali, bo szło zawsze w nasza stronę.”</p> <p><i>Kto robi te ołtarze?</i></p> <p>„W tamtą stronę to ja robię i jeszcze dwie moje koleżanki. To w tą stronę też sąsiadka i tam ktoś jeszcze.”</p> <p><i>Jest taki zwyczaj, że się zabiera gałązki z ołtarzy?</i></p> <p>„Tak, przy czwartym. Ja mam, że przy czwartym zawsze odłamię sobie.”</p>
21.	św. Jana	<p>„No, ładna jest. Tylko w tym roku ja nie organizowała, tylko dom kultury Wieleń. A w poprzednich latach ja organizowałam. Ładne wszystkie były i tamte i ta ostatnia była ładna.”</p> <p><i>Jak to wygląda?</i></p> <p>„Jest obrzęd taki fajny właśnie. Ten sobótkowy. Zespół taki z Roska tańczy. Przez ogień skaczą. Dziewczyny są na biało ubrane, wianki na głowach mają. Chłopaki na biało, boso są. Nie wiem ile tam ich jest? 10, 5 par? no i tak tańczą wokół ogniska, a potem skaczą. Raz chłopaki sami, a potem z dziewczynami. I potem na końcu idą z pochodniami, z wiankami idą na jezioro. Zazwyczaj na łódkach pływali i puszczali, a teraz nie załatwili łódek i kajaków i musieli na brzegu puścić. W tą akurat imprezę.”</p>

22.	MB Zielnej	„To się idzie z kwiatami i ziołami do kościoła. Bukiet. Kładzie się do domu, bo to ma na szczęście, chronić ten dom.”
23.	MB Siewnej	Brak informacji.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	„No, to zmarłych co tydzień, bo to są przy kościele. Mamy bardzo zadbane groby no i w niedzielę zawsze po mszy idziemy na cmentarz. Znicze się palą na okrągło.” „Msza, jest procesja po całym cmentarzu. W Rosku jest msza na cmentarzu, a my tu mamy kościół na cmentarzu.”
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.

Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe

1.	Narodziny i chrzest	„Nie. [...] Czerwone wstążeczki to tak. To jeszcze widzę, że mają. Jak się dziecko widziało pierwszy raz w wózku, to się mówiło <i>Szczęść Boże</i> do tego dziecka, żeby się dobrze chowało.”
2.	Ślub i wesele	„No, to jest obyczaj u nas taki... Polteram jest. Dzień przed weselem. Chociaż teraz robią tydzień. Mój polteram trwał do rana i jak tu teraz ślub brać? Przyjechali męża koledzy i grali, śpiewali do białego rana. I taki zmęczony. Teraz tydzień naprzód, to lepiej.” <i>Thuką szkło?</i> „Tzn., nie cały czas. Jest godzina 19-20 się schodzą, przynoszą wszystko, co mają. Stare sprzęty też, nawet telewizory, samochody. I śpiewamy na cześć młodej parze. I jak śpiewają to zaczynają thuc to wszystko, co mają. Potem wychodzi młoda para. Młoda pani z plackiem, młody pan z wódką. Potem jeszcze rodzina. No i do rana. Jak jest dużo wódki, to do rana. Taczkami nieraz odwożą. Goście przychodzą, bo wiedza, że jest wesele.” <i>Bramy się robi?</i> „Tak, po kościele. Jak wyjeżdżają. Dzieciaki bardziej.” <i>Nieproszeni goście?</i> „To pod kościołem. No, pod salami też są. Się zaprasza ich na trzy piosenki. Przebierańcy są. Myśmy 4 lata temu, pojechaliśmy do znajomych do Drawska, to nas 6 się przebierało. Myśmy się tam przebrali, zapowiedzieli nas, że

		<p>przyjechała ciocia z wujkiem z Ameryki. No i my tam weszliśmy, usiedli, wyciągnęliśmy wódkę, tam woda była i taką biesiadę zrobiliśmy. To młody od razu przyleciał z wódką. Tańczyliśmy z panną młodą, z panem młodym. Tak z godzinę byliśmy, żeby nie przedłużać i wracaliśmy. Wyciągnęliśmy tą walizę. Taką starą walizę mieli. Zwykle tam tylko baba i dziad, a nas było z 6 czy 7 jako ciocia i wujek z Ameryki z rodziną. [...] Byli zszokowani, nie poznali nas.”</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p>„No, nie wiem. Różaniec się wszędzie odprawia. Teraz w kościele, kiedyś był w domu.”</p> <p><i>Odprawiano się zmarłego?</i></p> <p>„Jak kiedyś nie było kostnicy, to leżeli w domu na tym piasku i w dzień pogrzebu kładli do trumny i wyprowadzali do kościoła w takim kondukcje pogrzebowym.”</p> <p><i>Wkłada się ulubione rzeczy do trumny?</i></p> <p>„Tzn., niekoniecznie. Te rzeczy osobiste, okulary, jakiś pieniążek. Zapalniczkę. Komuś tam flaszkę włożyli.”</p>
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
	Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	Brak informacji.
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	„Nie, chyba nie.”
III. Tradycje rękodzielnicze		
	Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	„Nie ma.”
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji,	<p>„W 34 roku Niemcy właśnie spędzili tam mieszkańców i mieli rozstrzelać tam. Za jakiegoś partyzanta, za coś tam”</p> <p>„Krzyży żadnych nie mamy, tylko te, co na cmentarzu. No i ta kapliczka upamiętniająca pobyt kardynała Wojtyły. No i potem jeszcze taki głaz upamiętniający właśnie przepływ tego</p>

	fundatorzy)	<p>kardynała tam w tym miejscu, gdzie się spotkał z naszym księdzem. Po drugiej stronie jest kapliczka, a tutaj jest ten kamień upamiętniający.”</p> <p><i>Czy pod tą kapliczką jakieś nabożeństwa się odbywają?</i></p> <p>„A nazwa jest od... [<i>Bielic.</i>] Ryb białych. Bo to jezioro Białe i ryby Białe.”</p>
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	<p><i>Kościół od kiedy stoi?</i></p> <p>„W 32 albo 34 roku. Gdzieś tu chyba nawet jest [Odnosi się do książki – przyp. bad.] Kościół filialny. Pod wezwaniem Matki Boskiej Różańcowej.”</p>
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	<p>„Tradycja pielgrzymowania jest jedna jedyna u nas, tutaj, na MB Siewną, czyli 8 września, kiedy idą do Lubasza. Idą na pieszo. Tam jest jeszcze po drugiej stronie kapliczka upamiętniająca Kardynała Wojtyłę i tam się spotykają ludzie z Wielenia, z Miałów, z Białej, z Roska, tam się schodzą. Tam jest zawsze kilku księży. Odprawia takie nabożeństwo, nie mszę. Pomodlą się, zjedzą, bo tam zawsze jakieś pieczone placki kupujemy, drożdżówki, zawozimy. Jest kawa. Mają odpoczynek, ci co przyszli z Wielenia, z tamtych stron. Nasi dołączają i idą do Lubasza. W pierwszą sobotę zawsze września. I odpust jest w Lubaszu, tak.”</p>
6.	Lokalne odpusty	<p>„W październiku, 7 października.”</p> <p><i>Coś się robi?</i></p> <p>„Tak, tak, tak. Jest uroczysta msza przez iluś tam księży odprawiona, są stragany. Tak jak zwykle odpusty są. Ale odbywa się to w niedziele, nigdy nie w ten dzień, co przypada. Jest albo niedzielę wcześniej albo niedzielę po. I jest dużo księży i są stragany, i ludzie takie święto mają.”</p> <p><i>A po mszy też się ludzie spotykają na jakiś festynie...?</i></p> <p>„Nie, nie, nie, właśnie w odpust nie.”</p> <p><i>A na jakiś inny odpust się jedzie?</i></p> <p>„Kiedyś się jeździło, teraz rzadko już. Jeździ parę osób, ale rzadko. Ale kiedyś się jeździło. To była taka norma. Na 8 maja, na Stanisława. Bo tam jest Stanisława biskupa w Rosku.”</p>

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	„Nie. Ja organizowałam ze dwa razy, ale to potem kupę roboty, to tego nie było. Tylko gminne są w Rosku albo na drugiej stronie. Tak, wieńce robią. My nie robimy. Bo jak czegoś ja nie zacznę, to nikt nie zacznie. Kiedyś się robiło.”
2.	Dni gminy/wsi	„Nie, my nie.”
3.	Lokalne festyny	„Takie imprezki czasem robiliśmy w zeszłym roku na plaży. Tak dla wszystkich. Potem jakieś konkursy były, latanie w workach i takie...”
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Brak informacji.